

Onderwerp: **Position paper over kabinetsvoorstel
SDE++ van 17 februari 2020**

Dr. Ir. Martien Visser, Lector Energietransitie & Netwerken,
Hanzehogeschool Groningen

Geachte leden van de Vaste commissie EZK,

Dank voor uw uitnodiging een position paper in te dienen naar aanleiding van het voorstel over de SDE++. Op sociale media en in columns op Energiepodium heb ik afgelopen tijd een aantal maal over de SDE++-regeling geschreven. Deze position paper sluit daarop aan.

Sinds 2012 ben ik lector Energietransitie & Netwerken aan de Hanzehogeschool Groningen. Daarnaast werk ik bij Gasunie als manager strategie en ik ben ik Fellow bij het Clingendael International Energy Programme (CIEP). Ik schrijf deze position paper op persoonlijke titel.

Ik beschouw de SDE als een goede en succesvolle regeling. Dankzij de ranking wordt de concurrentie tussen projectontwikkelaars en tussen technologieën bevorderd. Randvoorwaarde is daarbij dat het volume projecten voldoende groot is in relatie tot het beschikbare budget. Een relatief ruim budget beperkt de incentive van ontwikkelaars om scherp in te schrijven.

Helaas leidt de ranking methode niet zondermeer tot de door de minister nagestreefde "kosteneffectieve transitie". Dat komt omdat de ranking alleen naar de projectsubsidie en de CO2-winst kijkt en niet naar de overige maatschappelijke kosten en baten van een voorstel. Denk aan noodzakelijke kosten voor uitbreiding van de energie-infrastructuur en de energiebelastingen. Het PBL doet dat gewoonlijk wel (terecht) en hanteert daartoe het begrip Nationale Kosten. Deze belangrijke omissie in de SDE (en de SDE++) maakt de energietransitie onnodig duur en vergroot het risico op vertraging.

Energie-infrastructuur (infra) is kostbaar. Een huishouden betaalt zelfs meer voor het elektriciteit distributienetwerk, dan voor de 3000 kWh elektriciteit (ex tax). Ook

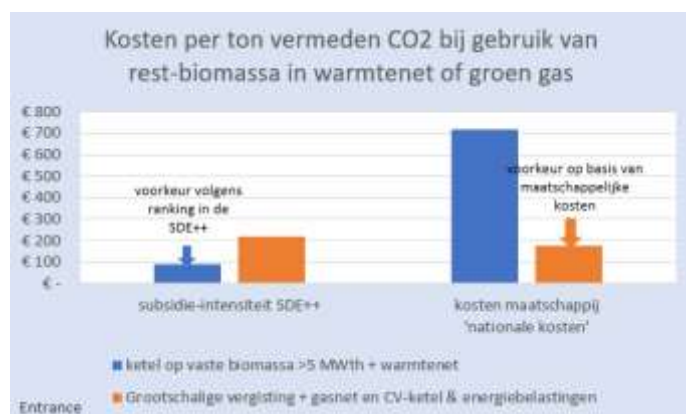
aanpassingen aan de infra zijn enorm duur en vergen bovendien veel doorlooptijd. We zien dat op locaties waar het netwerk overbelast dreigt te worden. De regionale Netbeheerders hebben aangegeven de komende 10 jaar €30 miljard alleen al in hun elektriciteitsnetten te moeten investeren. Tellen we daarbij de circa €10 miljard investeringen door TenneT, dan is er tot 2030 sprake van een investering van omgerekend €5000 per huishouden. Deze kosten zullen door de Nederlandse burgers via hun energierekening en door duurdere producten moeten worden betaald. Bedrijven zullen hun hogere energiekosten immers doorberekenen.

Daarbij komt dat er in 2030 volgens het Klimaatakkoord pas 15% energie uit zon & wind is, terwijl de elektriciteitsvraag (nog) niet is gestegen. Ofwel: ook na 2030 zal heel veel moeten gebeuren. Bovendien, naast elektriciteit moet ook de warmte-infrastructuur worden uitgebouwd en zal de gasinfrastructuur moeten worden aangepast aan waterstof. De burger betaalt uiteindelijk voor dit alles. Er is alle reden de investeringen in de energie-infra serieus te nemen en waar mogelijk te beperken, wanneer we een kosteneffectieve energietransitie nastreven.

De SDE++ gaat daar helaas geheel aan voorbij. Het maakt voor de ranking van een project niet uit of er sprake is van een ongelukkige locatie waardoor elders in het energiesysteem veel investeringen worden uitgelokt, of juist sprake is van een handige locatie.

Een voorbeeld. Projecten in agrarische gebieden zijn veelal (iets) goedkoper dan in industriële gebieden. Eerstgenoemde projecten maken dan in de SDE++ meer kans gehonoreerd te worden. Echter, in agrarische gebieden is met name het elektriciteitsnetwerk qua capaciteit zeer beperkt. Netbeheerders moeten vervolgens fors investeren om de geproduceerde elektriciteit te kunnen transporteren naar de (industriële) vraagcentra. Terwijl in de vraagcentra vaak volop capaciteit beschikbaar is. Dat leidt tot vertraging, terwijl de kosten voor die netwerkuitbreidingen worden afgewenteld op de burger. Wanneer de SDE++ daar rekening mee zou houden, zouden projecten in de industriële regio's meer kans maken.

Een ander voorbeeld: het gebruik van biomassa voor verwarming van gebouwen. Dat kan door de biomassa te verbranden en de warmte vervolgens via een warmtenet te distribueren. Of door van (dezelfde hoeveelheid) biomassa groen gas te maken en een gasnet te gebruiken. Volgens de SDE++ ranking is het warmtenet veruit het aantrekkelijkste. Maar wanneer je naar de Nationale Kosten kijkt, scoort groen gas veel beter. Zelfs als daarvoor een

nieuw gasnet zou moeten worden aangelegd! In dit voorbeeld speelt niet alleen dat een warmtenet veel duurder is dan een gasnet, maar ook dat bij levering van groen gas route per woning gemiddeld €700 aan energiebelastingen en ODE moet worden afgedragen, terwijl dat bij levering van warmte niet het geval is. De gegeven SDE++ subsidie komt bij een keuze voor groen gas via de energiebelastingen dus weer terug naar de overheid! In bijgaande figuur, die ik een tijdje geleden via Twitter heb verspreid en die nogal wat reacties losmaakte, heb ik dit voorbeeld uitgewerkt.

EZK schrijft dat de SDE++: *“een belangrijk instrument voor het kosteneffectief realiseren van de benodigde CO₂-reductie”* is. Wat mij betreft is dat niet aangetoond en ook niet het geval. Recent heb ik op Energiepodium¹ geschreven dat aanpassing van de methode van ranking “de lakmoesproef vormt of de minister van EZK dat meent”. Concreet stel ik voor dat de SDE++ in haar ranking een correctie gaat toepassen opdat verschillen in infra-kosten en/of belastingen worden gecompenseerd en de ranking beter aansluit op de maatschappelijke (nationale) kosten van de voorstellen.

Dat maakt niet alleen de energietransitie niet alleen goedkoper, het versnelt de transitie eveneens. De bouw van additionele energie-infrastructuur kost veel tijd. Recent antwoorde de heer Voorhorst, COO van TenneT, op een vraag in Studio Energie of er voor 2030 nog een nieuw lijn door TenneT vanaf de kust naar het binnenland zou kunnen worden gebouwd met de kernachtige woorden: “forget it”.

Ik besef hierbij dat SDE-ranking op basis van nationale kosten niet in een klap kan worden gerealiseerd. Dit najaar zou een eerste stap kunnen worden gezet, gevolgd door vervolgstappen in de komende jaren. Een mooie bijkomstigheid van zo’n proces is dat de interactie van de energietransitie met de nationale en regionale energie-infra op deze wijze goed voor het voetlicht komen. Dat zou de kosteneffectiviteit en snelheid van de energietransitie ten goede komen.

Uw vragen:

- Op welke manier kan de SDE++ het beste worden ingericht?

Zie hierboven.

Daarbij zij opgemerkt dat SDE++ prima werkt bij min of meer uitontwikkelde technologieën. Iets wat nu nog duur is, maar waar nog wel grote stappen kunnen worden gezet om de kosten te laten dalen, komt via de huidige SDE++ niet of nauwelijks aan bod. Een separate behandeling is dan op zijn plaats, waarbij natuurlijk met een scheef oog kan worden gekeken naar de (nationale) kosten per ton vermeden CO₂, zoals die in de SDE wordt gerealiseerd.

¹ Zie: <https://www.energiepodium.nl/artikel/de-werkelijkheid-is-geen-stripverhaal>

- Hoe kan de SDE++ optimaal worden ingericht om de productie en uitrol van waterstof te stimuleren?

De productiekosten van groene waterstof zijn thans nog aanzienlijk en bovendien is elektriciteit nog relatief grijs. De CO₂-winst is dan beperkt of zelfs afwezig. Daar komt bij dat de belangrijke voordelen van groene waterstof: namelijk goedkoop transport, distributie en opslag, momenteel niet in de ranking in de SDE++ tot uiting komen. Tenslotte is er geen waterstofketen beschikbaar. Een individueel project om waterstof te produceren (= SDE++) vereist ook de ontwikkeling van transport, distributie en vraag. Dit maakt het moeilijk om individuele waterstofprojecten op te zetten. Mijns inziens vraagt de ontwikkeling van groene waterstof meer regie en een geïntegreerde ketenaanpak zoals wind op zee².

- Welke voor- en nadelen zitten er aan de voorgelegde uitwerking?

Zie boven.

- Hoe kan worden vermeden dat de SDE++ projecten stimuleert die niet passen binnen het principe van goede ruimtelijke ordening en de keuzes die worden gemaakt in de RES'en?

Voor zover mij bekend moet een project dat in de SDE++ wordt aangeboden een vergunning (of iets vergelijkbaars) hebben van de gemeente waar het wordt gebouwd. Deze gemeente kan (zal?) bij het verstrekken van deze vergunning letten op haar RES doelstellingen.

- Zit er spanning tussen de invulling van de SDE++ en de afspraken in het Klimaatakkoord (bijvoorbeeld ten aanzien van duurzame warmte)? Zo ja, op welke punten?

Ja. In het klimaatakkoord is bijvoorbeeld afgesproken dat de hoeveelheid grootschalige zon + wind-op-land doorgroeit naar 35 TWh en groen gas stijgt naar 2 miljard m³. Het resultaat van de SDE++, zeker bij de huidige ranking methode, kan zijn dat groen gas projecten de eerste jaren worden weggeconcurrereerd door bijvoorbeeld zonnepanelen. Dat is op systeemniveau vervelend omdat de energie uit groen gas vooral 's winters nodig is, in de gebouwde omgeving, terwijl zonne-energie vooral 's zomers wordt geoogst. Accu's kunnen dit seizoenpatroon niet overbruggen. Mijns inziens brengt een ranking op basis van nationale kosten dit systeem perspectief in beeld waardoor dit risico beperkt wordt.

- Tegen welke onvoorziene obstakels voor de energietransitie kan het huidige kabinetsvoorstel aanlopen?

In de eerste plaats betreft de vereiste uitbouw van de benodigde energie-infrastructuur, die niet alleen veel geld vraagt, maar ook veel tijd. Dit kan in het bijzonder spelen als in bepaalde regio's (bijvoorbeeld) Noordoost Nederland veel wind- en zon zou worden gerealiseerd, terwijl die elektriciteit in andere regio's (bijvoorbeeld West-Nederland) nodig is.

In de tweede plaats dreigt dat, door forse uitbreidingen van zon- & windcapaciteit in Noordwest-Europa, zodra het waait en de zon schijnt, er grote overschotten op de

² Zie: <https://www.energiepodium.nl/artikel/waterstof-cruciaal-voor-behalen-europese-klimaatdoelen>

elektriciteitsmarkt ontstaan, waardoor elektriciteitsprijzen op die momenten vergaand onder druk komen of zelfs tijdelijk negatief worden. Dat beperkt de rentabiliteit van zon- en windparken en kan ertoe leiden dat ook na 2025 subsidie nodig blijft. Ook dreigt in NW-Europa en Nederland de business case voor back-up capaciteit ondergraven te worden waardoor de leveringszekerheid van elektriciteit onder druk komt te staan.

In de derde plaats richt de SDE++ zich op huidige technologie en 2030. Het risico is dat we in 2030 niet gereed zijn voor de periode 2030-2040.

- Hoe kan het huidige kabinetsvoorstel voor de SDE++ verder verbeterd worden?

Zie mijn inleidende opmerkingen. Ik stel voor dat in de najaarsronde in elk geval de grootste manco's worden hersteld waardoor de ranking van de diverse technologieën beter in lijn komt met de nationale kosten ervan. Vervolgens kan de tijd tot de volgende ronde worden gebruikt om een additionele stap te zetten.

Daarnaast wil ik een pleidooi houden voor lokale projecten die 100% eigendom zijn van coöperaties. Het keurslijf van de SDE++ kan voor hen bijzonder knellend zijn. Kunnen deze initiatieven een uitzonderingspositie krijgen? Bijvoorbeeld, zodat ze ook na sluitingsdatum van de SDE-ronde kunnen inschrijven en worden toegewezen, mits ze goedkoper zijn dan de door het PBL vastgestelde subsidie van een efficiënte technologie?